

Orin dàdàkúàdà gégé bí atónà ìgbáyégbádùn láwùjọ

A música como guia para a felicidade social

Hakeem Oláwálé (Ph.D.) *

ORCID iD <https://orcid.org/0009-0009-0903-1165>

ÀSAMÒ

Kókó pàtàkì tí iṣẹ̀ yíí dà lé lórí ni àgbéyèwò iwúlò orin dàdàkúàdà tó jẹ ọkan lára orin ibílẹ̀ Yorùbá ní ìlòrin gégé bí atọ́ka ìgbáyégbádùn, iwà ọmọlúàbí àti ibágbépò àlàáfia láláwùjọ wa. Nítorí pé iṣẹ̀ kò fi bèẹ̀ pọ̀ tí àwọn olùwádìí kọ lédè Yorùbá nípa orin dàdàkúàdà ìlòrin, ìdí nìyí tí a fi kọ àpilẹ̀kọ yíí lédè abíníbí láti lè ṣe òrínkíníwín àlàyé nípa orin ibílẹ̀ ìlòrin náà tí èdòkì èdè kùnnú rẹ̀ fófófófó gégé bí àfikún ìmọ̀. Iṣẹ̀ yíí ṣàfihàn iwúlò orin lápapọ̀ nípa onírúurú iṣẹ̀ tí a ní fi orin jẹ láláwùjọ ọmọ ènìyàn. Ó sì ṣe àgbéyèwò díẹ̀ lára àkóónú orin dàdàkúàdà lára àwọn ọ̀jìnmí eléréè dàdàkúàdà nílẹ̀ ìlòrin bíi Jáígbadé Àlào, Odòlayé Àrẹ̀mú, Ọmọ́ékeé Àmọ̀ò àti Àrẹ̀mú Ọ̀sẹ̀ gégé bí àwògbè. Àwọn olórin tí a yàn láàyò yíí ni ipèdè Yorùbá wọn jinlẹ̀ nínú àwọn àwo orin wọn, tó sì kún fún ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ oḡbọn àti ọ̀ye tí ènìyàn lè ṣàmúlò láti tún ọmọlúàbí rẹ̀ ṣe nípa ìhùwàsí tó lè ṣe okùnfà ibágbépò àlàáfia fún itèsíwájú àwùjọ. Lóòótó ni àwọn orin mìíràn wà tó jẹ̀ tí ibílẹ̀ ìlòrin tí a mò wọn mò bí orin bàlùù, orin wákà, orin kẹ̀hgbè, orin kàkàkí àti bẹ̀hgbẹ̀, orin ọlómọ-oba, orin agbè àti bèẹ̀ bèẹ̀ ọ̀, ṣùgbọn láàrin obì, ọ̀tò làà yọ ọ́fúá sí ní ọ̀rọ̀ orin dàdàkúàdà. Iṣẹ̀ yíí wà ṣe àtúpalẹ̀ àwọn kókó díẹ̀ nínú àkóónú orin àwọn àṣàyàn olórin dàdàkúàdà náà. Títorí ìmọ̀-ibàrá-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ ní a lò láti ṣe àtúpalẹ̀ àwọn kókó atáwùjọṣe tí a ṣàmúlò nínú àwọn orin náà, nítorí pé ibágbépò èdà wà lára kókó pàtàkì tó ní bí orin kíkọ̀ nínú àwùjọ. Bí ó tilẹ̀ jẹ̀ pé ayé tí di ayé ọ̀lájú bá yíí tí ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ ìkọkúkọ orin tí gbòde kan, èyí ní ó fà á tí iṣẹ̀ yíí fi ṣàfihàn orin dadakúàdà gégé bí ọ̀tòlórìn tí gbígbọ̀ rẹ̀ kún fún oḡbọn, ìmọ̀ àti ọ̀ye èyí tó lè ṣànfààní fún wa nípa híhu iwà ọmọlúàbí, ìgbáyégbádùn àti ibágbépò àlàáfia, kí àwọn ènìyàn àwùjọ̀ sì má baà gbàgbé oḡún rere tó wà nílẹ̀ nínú orin àti àwon ipohùn ibílẹ̀ wa gbogbo.

KÓKÓ ÒRÒ

Dàdàkúàdà, Ìgbáyégbádùn, Òrínkínniwín, Àwoqbè, Ìbágbépò Àlàáfíà.

RESUMO

O foco principal deste trabalho é examinar o uso da música *dadakuada*, uma das canções tradicionais iorubás em Ilorin, como indicador de felicidade, civilidade e coexistência pacífica em nossa sociedade. Como não há muitos trabalhos escritos por pesquisadores na língua iorubá sobre a música *dadakuada* em Ilorin, este artigo foi escrito na língua nativa, a fim de fornecer uma explicação detalhada da canção tradicional iorubá, tão rica em conhecimento, como complemento. Este trabalho demonstra o uso da música em geral por meio das diversas funções que ela desempenha na sociedade humana. Ele também revisou alguns dos conteúdos das canções de músicos famosos da terra de

* Ph.D, is a Lecturer in the Department of English and Linguistics, Faculty of Arts, Kwara State University, Málété, Nigeria, where he teaches Yorùbá Language, Literature and Oral Traditions. He hold B.A. ED (Yorùbá), M.A. and Ph.D in Yorùbá Language and Literature, all from Ọbáfẹmí Awólówọ University, Ilé-Ife, Nigeria. His area of specialization is Yorùbá Oral Literature and Cultural Studies. Email: hakeemolawale4@gmail.com ou hakeem.olawale@kwasu.edu.ng

Ilorin, como Jáígbáde Álá, Odòlayé Árému, Omoekeé Aboáo e Árému Ósé, como exemplos. Os músicos selecionados possuem uma profunda língua iorubá em suas canções, repletas de sabedoria e compreensão que podem ser usadas para reformar sua família por meio de um comportamento que leve à coexistência pacífica para o progresso da sociedade. Embora existam outras canções tradicionais de Ilorin, como balu, waka, kêngbe, kàkaki e benbe, lomômô-óba, agbé e outras, entre as obi, a mais proeminente é a música dadakúada. Este trabalho analisa alguns aspectos do conteúdo musical dos músicos dadakúada. A teoria da interação social é utilizada para analisar os elementos sociais presentes nas canções, visto que a interação social é um dos principais fatores que dão origem à música na sociedade. Embora o mundo tenha se tornado um mundo civilizado, onde muitos gêneros musicais se difundiram, é por isso que esta obra apresenta a música dadakúada como um gênero único, cuja audição é repleta de sabedoria, conhecimento e compreensão, que pode nos beneficiar ao promover a virtude cívica, a felicidade e a coexistência pacífica, para que as pessoas da comunidade não se esqueçam da boa herança que reside em nossa música e vozes tradicionais.

PALAVRAS-CHAVE

Dadakúada, Felicidade, Harmonia, Coexistência Pacífica.

Ìfáàrà

Ọkan pàtàkì tí kò ẹ é fowọ rọ sẹyìn lára orin ìbílẹ̀ Yorùbá Ọlọrin ni orin dàdàkúàdà jẹ. Orin nàà sì jẹ orin tó ti wà láti ọjọ pípẹ̀ gégé bí orin ìbílẹ̀ tó wà fún ọ̀dáràyà pàápàá jùlọ lówùjọ Ọlọrin àti agbègbè rẹ. Adéolá (1999: 120). Nínú èrò Na'Allah (1992) ní tirẹ̀, ó gbàgbọ̀ pé láti ara iwì egúngún ni orin dàdàkúàdà tí hù jáde. Ó sì tún fíka tó ọ pé láti ara ọfọ̀ ìbèrẹ̀ tí àwọn ọ̀sẹ̀rẹ̀ irúfẹ̀ orin yìí máa ń pè ló bí orúkọ tí orin nàà ń jẹ sáájú kí ẹ̀sìn Ìsíláàmù tó dé ní ọ̀dún 1823. Ó wá rí orin nàà gégé bí ìpohùn ìbílẹ̀ Yorùbá. Şùgbón Olájubù nínú èrò tirẹ̀ rí orin dàdàkúàdà gégé bí ewì Yorùbá; ọ̀nà ìkọrin àti àwọn tó ń kọ ọ.

Onírúurú àwọn onímọ̀ ló ti gbìyànjú lórí orin èyí tí orin dàdàkúàdà jẹ èyà kan lára rẹ. Lára àwọn tó ti gbìyànjú isẹ̀ iwádìí lórí orin ni Beier (1956), Dáramólá àti Jéjé (1967), Akínjógbìn (1969), Euba (1975), Ògúnpolú (1975), Àjùwọ̀n (1981), Olátúnjì (1984), Olúkòjú (1985, 1987), Ilésanmí (1986), Rájí, (1987), Sheba (1988), Àkàndé (1994), Agbájé (1995), Adégbìtẹ̀ (1996), Ajíbóyè (2003), Ajíbádé (2005) àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ. Gbogbo àwọn onímọ̀ tí a dárúkọ wọnyí ni wọ̀n sọ̀rọ̀ lórí orin lónà tí kálukú gba rí ohun tí orin jẹ.

Tíọ̀rì Ìmọ̀ Ìbára-Èni-Gbé-Pọ̀

Lára àwọn tíọ̀rì tó gbajúmọ̀ láti yẹ isẹ̀-ọ̀nà lítírésọ̀ wò ni tíọ̀rì ìmọ̀-ìbára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ jẹ. Láísí ìbágbépọ̀ èdà, kò sí ohun tí à bá máa pè ní lítírésọ̀, nítorí pé èso àwùjọ̀ ni. Ìgbòkè-gbodò ọ̀mọ̀ ènìyàn àti ìbágbépọ̀ ló ń bí isẹ̀-ọ̀nà lítírésọ̀ yálá àwọn apohùn lówùjọ̀ ni tàbí àwọn ò̀nkọ̀wé lítírésọ̀. Ohun tó bá ń lọ lówùjọ̀ nàà ni ọ̀pákùtẹ̀lẹ̀ tó ń bí ìronújinlẹ̀ lórí rẹ̀ láti fi àrògún gbé e kalẹ̀, yálá lónà ìpohùn, orin kíkọ̀ tàbí ìlànà àkọ̀sílẹ̀. Kárfilẹ̀ ni tíọ̀rì yìí tí kò fẹ̀rẹ̀ sí isẹ̀-ọ̀nà ajẹmọ̀-lítírésọ̀ tí kò ẹ é yẹ wò. Barber (1979: 1) sọ̀ pé: "Sociology is a way of trying to understand society, its structure, how it works, the forces that bring about changes in it". (Ìmọ̀ ìbára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ jẹ̀ ìgbìyànjú láti ní ìmọ̀ nípa àwùjọ̀, ihun rẹ̀, bó ẹ ń sọ̀sẹ̀ àti àwọn ohun tó ń fa àyípadà bá a). Ohun tí Barber ń sọ̀ ni bí tíọ̀rì ìmọ̀ ìbára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ ẹ jẹ̀ pàtàkì láti ní ọ̀yẹ̀ tó kún nípa àwùjọ̀, láti wa egbò àwọn ọ̀rọ̀ àwùjọ̀ dé ìsàlẹ̀ àti láti mọ̀ àwọn ohun tó lè mú àyípadà bá àwùjọ̀.

Onímọ̀ ìjìnlẹ̀ kan tó jẹ̀ ọ̀mọ̀ ilẹ̀ Faransé tí orúkọ̀ rẹ̀ ń jẹ̀ Hippolyte-Adolphe Taine (1828-1893) ló dàbàà tíọ̀rì ìmọ̀ ìbára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀. Ohun tí ó sì fúnka mọ̀, tó jẹ̀ ẹ̀ lógún ni láti

lè lo ilàna ìmọ sáyèhì fún àtupalẹ̀ isẹ̀ lítirésọ̀ kó lè rídí jókòó dáadáa. Ohun pàtàkì tó bí tífọ̀rì yìí ni bí ó ẹ̀ jẹ̀ pé ipa tí àwùjọ̀ n kó lórí isẹ̀ lítirésọ̀ kò kéré. Laurensen àti Swingewood (1971: 31) jẹ́rìí sí i nípa bó ẹ̀ jẹ̀ Taine ló dábaa tífọ̀rì yìí nígbà tó sọ̀ pé: “The term sociology of literature was coined by Taine, the French Philosopher and Critic (1828-1893). (Eni tí ó rọ̀ orúkọ̀ fún tífọ̀rì ìmọ̀ ibára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ ni Taine tó jẹ̀ onímọ̀-ìjìnlẹ̀ àti Láméétọ̀). Nínú èrò tirẹ̀ náà nípa ìmọ̀ ibára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀, Akìwọ̀wọ̀ (1986: 114) sọ̀ pé “sosiólọ̀jì jẹ̀ ẹ̀kọ̀ nípa bí àwọn ènìyàn tí ẹ̀ ń gbé pọ̀”. Ìyẹn ni pé ọ̀rọ̀ nípa ìbágbé-pọ̀ ẹ̀dà nínú àwùjọ̀ ọ̀mọ̀ ènìyàn ló ń jẹ̀ sosiólọ̀jì tó jẹ̀ ẹ̀dè àyálò láti inú ẹ̀dè Gẹ̀ẹ̀sì. Nínú isẹ̀ rẹ̀ yìí náà ló ti fidí rẹ̀ múlẹ̀ pé a lè tú ibára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ sí àṣùwà tàbí àṣùwàdà èyí tó ń túmọ̀ sí pé àjẹ́jẹ́ ọ̀wọ̀ kan kò gbẹ̀rù dórí, àti wí pé ọ̀ṣùṣù ọ̀wọ̀ nikan ló le gbálẹ̀ tí yóò fi mó. Ìyẹn ni pé ìbágbé-pọ̀ tàbí ìṣùwà ni ẹ̀dà fi lè da nńkan nínú àwùjọ̀ tí ó di àṣùwàdà.

Díẹ̀ lára Èrò Àwọn Onímọ̀ Nípa Orin

Nńkan tó gbòòrò gbáa ni tí a bá fojú inú wo ohun tí Yorùbá gbà pé orin jẹ̀. Èyí rí bẹ̀ẹ̀ nífọ̀rì pé onírúurú nńkan ló so pọ̀ mó orin kíkọ̀ bíi ijó jìjọ, ìlù lílù, ẹ̀fẹ̀ ẹ̀sẹ̀ lójú agbo, àti àyẹ́sì oníran-àn-ran tí àwọn ọ̀kọ̀rin máa ń rí lódò àwọn òhńwòran nígbà tí eré bá dùn mó wọn tán. Lóòótọ̀ ni ó hàn pé ijó, ìlù àti orin saábà máa ń rìn pọ̀ ni, ṣùgbón àwọn orin ọ̀fọ̀ tàbí tí ẹ̀tùtù tí kò nílò kí a jó sí wọn náà wà. Nílẹ̀ Yorùbá àti lágbàáyé lápapọ̀, orin jẹ̀ ọ̀nà tí a máa ń gbà fi èrò ọ̀kàn ẹ̀ni hàn nípa kíkọ̀ ọ̀ síta, fún ayé gbọ̀. A máa ń fi orin dárayá, bú ẹ́ébú, kílò iwà, gbani-nímọ̀ràn, dárò, ṣàpónlẹ̀ àwọn ènìyàn àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ. Nífọ̀rì pé orin jẹ̀ ọ̀kan lára lítirésọ̀ alohùn Yorùbá (Ajíbóyè 2003), onírúurú ààyè ni orin tí máa ń jẹ̀ jáde nínú ìgbé ayé Yorùbá. Nífọ̀rì náà, nínú ilé, lóde, níbi isẹ̀, níbi ẹ̀sìn àti níbi ayẹyẹ̀ orìṣìrìṣì bí ìṣílẹ̀, ìgbeyàwó, ìṣomólórúkọ̀, ìwúyè, ìṣẹ̀lú, ìṣìnkú, ìkòṣẹ́yẹge àti bẹ̀ẹ̀ bẹ̀ẹ̀ lọ ni orin tí máa ń wáyé lówùjọ̀ Yorùbá.

Beier (1956: 23) sọ̀ nínú àpilẹ̀kọ̀ kan rẹ̀ pé:

There is no occasion in Yorùbá life that is not accompanied by songs. Births, marriage, house warming and funeral are all occasions for lyrical songs of great beauty. Everyday life is also accompanied by great deal of impromptu singing, a kind of musical thinking, in which the singer puts everything to tune which happens to pass through his head.

(Kò sí ayẹyẹ̀ kan nínú ìgbésí ayé èyà Yorùbá tí kò ní orin tó so mó ọ̀n. Ìkómojáde, ìgbeyàwó, ìṣílẹ̀ àti ìṣìnkú jẹ̀ ayẹyẹ̀ tí orin máa ń mú kó lárínrin. Nínú ìgbésí ayé ojoojúmọ̀, orin máa ń jẹ̀ jáde níbẹ̀ láìròtẹ̀lẹ̀, tí ó sì gba ìronújinlẹ̀ gidi kí àgbékalẹ̀ rẹ̀ lè létò tó mọ́yán lórí).

Ohun tí Beier ń sọ̀ lókè yìí ni pé bárákú ni orin jẹ̀ lówùjọ̀ Yorùbá tí kò sì fẹ́rẹ́ sí ọ̀rọ̀ ìgbésí ayé wọn tí orin kò rọ̀ mó. Lára ìgbésí ayé Yorùbá ni orin wà. Wọn kọ́raa wọn bí òwú àwọn ni. Nketia (1962: 4) náà tún kín àkíyèsì yìí lẹ́yìn nígbà tí ọ̀n náà sọ̀ pé:

The African life and music are inseparable. Music assists him in the worship of his gods. The African gods (divinities), some of whom are deified heroes, and each with his own praise chants, chanted in his praise by his own established cult and devotees at worships and special rituals, serve intermediary purposes. The African believe in the existence of a Supreme God, who is the “Prime mover” and maker of all that exists. The African approach Him in worhsip, praising Him

and making their request known through the gods. And in doing this, song is mostly adopted.

(Ìgbésí-ayé Adúláwò àti orin kò ẹ́ ẹ́ yà sọtò. Orin ń ẹ̀rànwọ́ fún un láti ọ̀n àwọn òrìṣà rẹ̀. Àwọn òrìṣà ilẹ̀ Adúláwò ti díẹ̀ nínú wọn jẹ́ akọ̀nì ló ní oríkì bọ̀rọ̀kinní tirẹ̀ tí àwọn àwòrò tàbí olùsìn, wọn fi máa ń kí wọn níbi ijọ̀sìn pẹ̀lú ètùtù àti ẹ̀bọ̀ tó ń ọ̀sẹ́ alárinà. Àwọn ọ̀mọ̀ Adúláwò nígbàgbọ̀ nínú Ọ̀lọ̀run kan tó bùyààrì, tó sì jẹ́ Aṣẹ̀dá ohun gbogbo pátápátá. Níbi ijọ̀sìn ni Adúláwò ti máa ń bá A sọ̀rọ̀, fiyìn fún Un; wọn á sì jẹ́ kí ìbẹ̀rẹ̀ tàbí ẹ̀dùn ọ̀kàn wọn di mímọ̀ fún Un nípa àwọn òrìṣà kéékèèké. Orin ni wọn sì máa ń ọ̀múlò lópò ìgbà láti ẹ́ gbogbo rẹ̀).

Ohun tí Nketia naàà n pa lásamò fún wa ni pé bárákú ni ọ̀rọ̀ orin jẹ nílẹ̀ Adúláwò, èyí tí Yorùbá naàà jẹ ìran kan nìbẹ̀. Ó Ẹàfihàn ilò orin pàápàá jù lọ fún ijọ̀sin láti beere ohun tí wọn fẹ̀ láti ọ̀dọ̀ Elédumarè nípasẹ̀ àwọn ọ̀rìṣà wọn. Èrò Dáramọ́lá àti Jéjé (1967: 171) ní tiwọn ni pé àjogúnbà ni ijó, ilù àti orin jẹ fún gbogbo ọ̀mọ̀ Yorùbá. Bí omi àti ọ̀tí tí sòroó yà ni ọ̀rọ̀ wọn rí nígbà tí wọn sọ pé:

Ìfẹ̀ ti àwọn Yorùbá ní sí ìlù, orin àti ijó kò kéré. Ìlù, orin àti ijó sì ti di ohun ìrandíran nílẹ̀ Yorùbá nítorí pé láti ìgbà ayé àwọn babarílá wa ni nṣẹ̀n wònyí ti bèrẹ̀. Èyí tilẹ̀ maa ń hàn nínú orin àwọn aludùndún pé: “ìwò lè jó, èmi lè lù, kòkòrò méjì ló pàdẹ̀”.

Ilésanmí (1986: 89) ní tirè sàpèùúwe ohun tí orin jé nígbà tí òun náà sọ pé:

Orin ni ìgbésè sẹ́kí sẹ́kí tí a pín ní dọ́gba-n-dọ́gba tàbí tí ọ̀kan ju èkẹ̀jì lọ tí ó sì gbodò bá dídún ilù ohùn ilù mu.

Kókó pàtàkì tí àkíyèsí Iléṣanmí dá le ni àjọṣepò tó wà láàrin ijó, ilù àti orin nípasẹ̀ oríkì sókí tó fún orin.

Siwájú síí, nínú ọ̀rọ̀ Olúkòjù (1987: 118), ọ̀nà rí orin gégé bí ọ̀kò tí èrò ẹnì n gùn wá sáyé. Ó nì a máa n fí orin gbé èrò ọ̀kàn wá síta fún aráyé gbọ́, bóyá fún nńkan ayọ̀ tàbí tí ìbànújé bá wáyé, fún iyìn àti ọ̀pẹ̀ dídá. Ó nì orin tilẹ̀ tún wà fún ìtura àti ìwòsàn fún ọ̀kàn tí ìdààmú dé bá. Ó tún tẹ̀síwájú wí pé orin tún máa n sìsẹ̀ amúṣẹ́yá fún Adúláwọ̀; ó n sìsẹ̀ ìtúnú lásìkò ọ̀fò; ó n fúnni ní igboya lóíú ogun àti ìrálówó nìbí tí ìjòsìn fún Olórun bá tí n wáyé.

Ònà àrà ni Rájí (1987: 8) gbà yọ nípa orin nígbà tí ó so ní tirẹ pé:

Orin ní ifòròdàrà tó ní ẹwà ipèdè bíi àwítúnwí, àfiwé, àti igbésẹ dọgba-n-dọgba lònà tí a fi lè wọ ohùn nílẹ, ní èyí tí yòò fi fún wa ní àwọn bátàni tàbí òtẹ kan tí kò ní í jẹ ki orin nàà sù ènìyàn í gbọ, tí ó sì ní itumò, tí ó sì tún jẹ itẹwógba fún àwọn ènìyàn nàà.

Àkíyèsí Rájí òkè yíí n fí yé wá pé oríṣìl ọ̀nà-èdè ḿáa n kún inú orin Yorùbá tó bá jínlè fọ́ófọ́fọ́, èyí tó ḿáa n mú kó dùn létí tí kò sì ní í so ìtumò rẹ̀ nù.

Tí a bá wá wo gbogbo atótónu nípa oríṣí àkíyèsí àwọn onímọ nípa orin tí a ti mēnu bà wònyí, a ó rí i pé èso àwùjọ ni orin jẹ èyí tó hù jáde láti inú àṣà. Ohun tó n ṣelẹ nínú ìbágbépọ èdà lójoojúmọ ni àwùjọ ni àwọn akorin máa n ronú sì tí wọn sì máa n fi orin gbé èrò wọn jáde nípa rẹ, yálá láti kilò iwà, gbaniníyànjú, tanilólobó, dánilárayá, bú èébú,fini sèfè, fidúnnú hàn, filòdìsí nṣkan kan hàn àti bée bée lo.

Àgbáloṣgbábò rẹ nàà ni wí pé èso àwùjọ tó máa ń ṣàfihàn ohun tó ń ṣelẹ lǎwùjọ ni orin gégé bí àwọn ìpohùn ìbílẹ̀ yòókù ló ṣodo sínú lítírẹ̀ṣọ̀ wa. Gbígbo ìjìnlẹ̀ orin àwọn akọrin tí wọn gbọ̀ èdè pẹ̀lú ìrírí nípa àwùjọ yòò wá máa jẹ̀ iṣẹ̀ pàtàkì láti tún ọmọlúàbí ẹnì ṣe èyí tí yòò sì máa ṣokùnfà ìbágbépọ̀ àlàáfíà tó péye lǎwùjọ wa.

Nínú ìwòye Ògúnṣínà (1987:19) o sọ nípa ìbáṣepọ̀ àwùjọ àti lítírẹ̀ṣọ̀ bó ṣe wọ̀nú ara wọn tó nígbà tó sọ pé:

Literature is concerned with man and his society. It is an art composed of words in such a way that it proffers entertainment, enlightenment and relaxation. It attempts to develop, elevate, expand and transform the experience of its audience.

(Lítírẹ̀ṣọ̀ dá lé àwọn ènìyàn àwùjọ rẹ. Ó jẹ̀ iṣẹ̀ ọ̀nà tí a ṣedá pẹ̀lú àwọn ọ̀rọ̀ lónà tó fi lè dání láraya, fúnni ní ọ̀ye àti ìgbádùn. Ó tún máa ń mú ìtẹ̀síwájú àti ìgbòòrò pẹ̀lú àyípadà tó dára bá ọ̀ye àwọn olùgbọ̀ rẹ).

Ohun tí àkíyèsí Ògúnṣínà òkè yìí fi ń yé wa ni wí pé bí ọ̀wú àwọn ni lítírẹ̀ṣọ̀ tí orin jẹ̀ ọ̀kan nínú rẹ̀ àti àwùjọ kóráa wọn. Láìsì àwùjọ kò lè sí lítírẹ̀ṣọ̀, nítorí pé èso àwùjọ ló jẹ̀. Ó tún wá jẹ̀ kó hàn de wí pé àtubọ̀tán iṣẹ̀-ọ̀nà tàbí ìpohùn wọ̀nyí máa ń ṣe àwùjọ lánfààní oríṣíríṣi láti tẹ̀síwájú.

Nínú èrò àti ìwòyesí tirẹ̀, Idolor (2015:71-72) so bá yí pé:

Every society or nation is identified by their indigenous or traditional music, which exists mostly in oral traditions, performed by both professionals and non-professionals and characterized by societal or national ownership. Although the culture of a society is visible through their way of life, nonetheless it provides a good perception of the people's music as a means of identification and preservation of their culture.

(Gbogbo àwùjọ tàbí orílẹ̀-èdè ni a lè fi orin ìbílẹ̀ wọn dá mọ̀, èyí tí ó ní í ṣe pẹ̀lú ìpohùn èyí tí àgbéjádé wọn lè wáyé láti ẹnu tawo-tẹgbẹ̀rì inú àwùjọ tí àkóónú rẹ̀ sì jẹ̀ tí àwùjọ àti orílẹ̀-èdè lápapọ̀. Lóòótọ̀, àṣà àti iṣe àwùjọ kan ni a lè dá mọ̀ nípasẹ̀ ìgbésí-ayé wọn, bẹ̀ẹ̀ nàà sì ni ó máa ń ṣàfihàn ojù àmúwayé nípa orin gégé bí àmì ìdánimọ̀ àti ìsọlọjọ̀ àṣà wọn),

Kókó àsamọ̀ pàtàkì tí àyọ̀lò òkè yìí ń pa ni pe gégé bí àwògbè tí a filẹ̀ ríran rí àwùjọ kan ni orin ìbílẹ̀ wọn jẹ̀ nítorí pé iṣẹ̀lẹ̀ àwùjọ nàà ló ń di orin tí àwọn ọ̀kọrin tàbí apohùn máa ń gbé jáde. Onírúurú àṣà àti ohun tó ṣodo sínú ìbágbépọ̀ ẹ̀dá yòò sì máa hàn nínú orin tó fi jẹ̀ pé tí a bá gbọ̀ orin àdúgbò kan tàbí agbègbè kan, ó máa ń rọ̀rùn láti dá àdúgbò tó ni irúfẹ̀ orin bẹ̀ẹ̀ mọ̀ láti inú àkóónú rẹ̀.

Nínú èrò tiwọn nàà, (Ibekwe, 2013; Idolor, n.d., 9). Sọ pe:

...the musicians serve dual functions as musical facilitators and entertainers at religious and social events respectively, nevertheless they

have an illustrious role of custodians of history and enforcer of social stability (Ibekwe, 2013; Idolor, n.d., 9).

(Onírúurú ni isẹ́ tí àwọn akọrin n fi orin jẹ nínú àwùjọ wa nílẹ̀ Adúláwò, lára èyí tí a ti rí iforinsẹ̀wúrí tàbí ìtónisọ̀nà, iforindánílárayá níbi àkójọ òde ajẹmẹ̀sìn tàbí níbi ìgbafẹ́ lásán; sùgbọ̀n sá, ara ipa tó jinlẹ̀ gbàà tí wọ̀n n fi orin kó ni iforinsọ̀tàn àti fífi orin mú àwùjọ dúró nípa àwọn àkóónú ìjọmọ̀lúàbí orin wọ̀n)

Ohun tí àkíyèsí àwọn onímọ̀ òkè yíí n fi yé wa ni pé onírúurú ni isẹ́ tí àwọn akọrin n fi orin jẹ nínú àwùjọ kò kéré, látí ibi ká fi orin ẹ̀ iwúrí, ìtónisọ̀nà, iforindánílárayá, iforinsọ̀tàn àti fífi orin mú àwùjọ dúró nípa ìtẹ̀numọ̀ ihùwà ọ̀mọ̀lúàbí kí ìbágbépọ̀ àlàáfíà lè jọba nínú àwùjọ fún ìgbáyégbádùn ọ̀mọ̀ èniyàn.

Díẹ̀ Lára Àkóónú Atáwùjọ̀ ẹ̀ Orin Dàdàkúàdà Pàtàkì Sùúrù

Òwè àti ìjìnlẹ̀ ọ̀rọ̀ Yorùbá ló sọ pé onísùúrù ni yóò jogún ayé. Òmíràn sì tún sọ pé ẹ̀ni tó bá ní sùúrù ohun gbogbo ló ní. Ohun tí a bá sì fèsò mú kì í bàjẹ̀, ohun tí a bá fagbára mú kokooko ní í le mọ̀ni. Gbogbo ọ̀wè/àṣàyàn ọ̀rọ̀ wọ̀nyí n fi yé wa pé tí a bá jìnnà sí ìbínú tí a sì n fi sùúrù to gbogbo nńkan, àwùjọ̀ wa yóò máa gòkè àgbà. Àyọ̀lò kan látí inú orin Jáígbadé Àlào tó pe àkólẹ̀ rẹ̀ ní Àbòdé Amẹ́ríkà lẹ̀ báylí pé:

Lílẹ̀ : Ẹ̀ni tọ̀ bá le bínú
 Ẹ̀ ní kọ̀ mọ̀ ẹ̀sẹ̀ mọ̀
 Ẹ̀sẹ̀ tó fogún ọ̀dún ẹ̀,
 Ẹ̀sẹ̀jú kan àbò
 Yóó ko dà sí kànga
 Ọ̀lọ̀hun ẹ̀ ọ̀ wa pẹ̀lú inú bíbí...

Bótò : Eríi-buú ní í kó báni
 Sùúrù ni baba iwà
 Àgbà tọ̀ bá ní sùúrù
 Ohun gbogbo ló ní...
 Bọ̀gbọ̀n bá fọ̀dún mẹ̀ta kólẹ̀
 Sùúrù tó fọ̀sù mẹ̀fà gbààrọ̀
 kò tóhun tíbínú le bàjẹ̀ lẹ̀jọ̀ kan soṣo
 Ẹ̀ni tọ̀ bá le bínú
 Olúwaarẹ̀ ọ̀ níí rí nńkan dáadàa ẹ̀.
 Ẹ̀ni tọ̀ bá le bínú
 Tọ̀ bá kólẹ̀
 Yóó lulẹ̀ ọ̀hún ní gbàhẹ̀jo ni.
 Ẹ̀ni tọ̀ bá le bínú
 Tọ̀ bá bímọ̀
 Ọ̀un náà ní ọ̀ ẹ̀ gbogbo ọ̀mọ̀ ọ̀hún lófò...
 Ẹ̀ni tọ̀ bá le bínú
 Ire gbogbo í í sá fúnni ni...

Àyọ̀lò orin dàdàkúàdà Jáígbadé Àlào òkè yíí n ta wá lólobó nípa ire gbogbo tó n bẹ̀ níbi sùúrù níni àti aburú tó wà níbi kí èyàn le bínú àbìjù. Tí èyàn bá n ṣàmúlò sùúrù lẹ̀pọ̀ ìgbà, tí èniyàn sì n jìnnà sí ìbínú ọ̀dì, àwùjọ̀ yóò máa tòrò tí ìbágbépọ̀ àlàáfíà yóò sì máa wà.

Kólá Olóoru tí òun náà jẹ olorin dàdàkúàdà ní ìlòrin náà sọ nípa àhàfàní kí a máa ní sùúrù fún àlàáfíà ara wa àti àwùjọ wa nígbà tí ó sọ nínú orin rẹ tó pe àkólé rẹ ní “orí mi kọ má padà léyìn mi” níbi tó ti sọ pé:

Sùúrù là á ní
 Sùúrù là á ní
 Bá a fẹ lẹni lára
 Sùúrù là á ní
 Wọn ó rò paa gò.
 Ìbínú ò ẹ nńkan fúnni
 Sùúrù ni baba ìwà
 Àgbà tọ bá ní sùúrù,
 Ohun gbogbo ló ní.
 Bí ọkọ bá fẹràn ìyàwó,
 Ọ na sùúrù sí i ní.
 Sùúrù niyàwó í ní
 Tó fi lẹ rẹrẹ ọkọ jẹ.

Àyọlò orin òkè yíí náà n fi yé wa pé ọpọlọpọ àhàfàní ló wà nínú kí a má ẹ sùúrù. Ó fi yé wa wí pé ẹni ó bá fẹ ní àwọn ènìyàn lára gbọdọ máa ẹ sùúrù nítorí pé ẹni tó bá rorò kí kó ènìyàn jọ. A tún rí i fà yọ wí pé sùúrù tó pọ ni tọkọ-tìyàwó gbọdọ máa ní láti lẹ lo igbésí-ayé ìrọrùn kí wọn sì lẹ bá ara wọn kalẹ. Nítorí náà, o ẹ pàtàkì kí á máa ẹ sùúrù lówùjọ wa kí àlàáfíà lẹ jọba kí ìbágbépọ ìdùnnú lẹ wà.

Wààsù nínú Orin Dàdàkúàdà

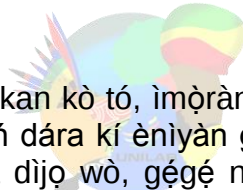
Wààsí tàbí ìwààsù jẹ ọnà tí àwọn ẹlẹsìn Ìsiláàmù tàbí ọmọlẹyìn Jésù máa n gbà sàlàyé ọpọ nńkan atónisọnà nínú àwọn ìwé mímọ Kùráánì tàbí Bíbélì kí a má baà ẹìwàhù lówùjọ, kí a sì máse fowọ bọlẹ lójọ ikeyìn. Wààsí onírúurú máa n jẹyọ nínú orin dàdàkúàdà bíi Jáígbadé àti àwọn mǐràn gégé bí olórin tí Ìsiláàmù jẹ ẹsìn wọn. Wọn sì lo àhàfàní náà láti kọ aráyé lẹkọ. Èyí fara hàn nínú orin Jáígbadé kan tó pe àkólé rẹ ní “ẹran tí ọdẹ yóo pa” tó lo báiyí pé:

Lílẹ: Àlùkùráánì lorin Àlàó
 Tí n ẹ sùrà rẹ ní déédé...
 Làákàyè lorin Àlàó,
 Tí n tọ tìrà rẹ léyìn wàràwàrà.
 Ègbè: Oníwààsù orin
 Oníwààsù orin
 Aíbadé Àlàó
 Oníwààsù orin
 Lílẹ: Ọ jọ mí lójú
 Ẹni tó rí i pélé ayé
 Ohun tó fúyẹ gẹgẹgẹ ni.
 Ó mọ pé bá a bá dàyà délé ayé ọhún
 Í í yẹ gèrẹ dànù.
 Kí ló sàwọn èyàn wọnyí
 Té e wayé náà mọyà kan kan kan...?
 Ọ jọ mí lójú

Ẹni tó rí i pé
 Gbogbo ohun tá a bá ẹ láyé
 Ní wọn n tọpinpin lórùn
 O mò pé tá a bá hùwà ìbàjẹ
 Ọlọhun ó bèèrè.
 Kí ló ẹrú àwọn èyàn wọnyí
 Tí n fí n kówójo lònà tí ọ bá a mu gan-an?
 ... Ẹni tó rí i p'Ọlọhun ló dálé iná
 Tó sì mò pé N ló d'Àlìjànnà...
 Èé ẹrú àwọn èyàn wọnyí
 Tí wọn fi sùn sílẹ ẹlẹte
 Tí ọ le ẹwò èrè pé
 Bóyá mo le r'Àlìjànnà wò...

Tí a bá wo àyọlò orin Jaigbade òkè yìí a ó rí i pé wáásí ló n forin náà ẹ fún àwọn olùgbọ rẹ láti lẹ ẹyẹ rere, ká múlé ayé bínńtín, ká yéé kówójo lònà èrú èyí tó wọpọ lóde òní pàápàá jù lọ láàrin àwọn ọ̀sẹ̀lú wa. Ọ̀pọ̀lọ̀pọ̀ àwọn ọ̀sẹ̀lú Nàìjíríà yìí àti àwọn tó wà ní onírúurú ipò àṣẹ ni iwà ìbàjẹ ti di bárákú fún nípa síṣe owó ilú básubàsú. Gbogbo owo tó yẹ kó wúlò fún m̀ẹ̀kúnnù ní wọn n gbé gba oko ibòmíràn lọ. Olórín yìí wá n forin náà rán kóowá létí láti tún èrò wọn pa àti láti ránti ọjọ ìkẹyìn tí kálukú yóò ẹ ẹ̀sìrò gbogbo bó ẹ kó owó rẹ jọ láyé àti bó ẹ lo ayé rẹ lápapọ.

Pàtàkì Ìmọ̀ràn Gbígà

Yorùbá bọ wọn ní “ogbón ẹ̀nikan kò tó, ìmọ̀ràn ẹ̀nikan kò jọ bọ̀rọ̀bọ̀rọ̀”. Èyí tùmọ̀ sí pé bí ẹ̀niyàn ẹ lẹ gbón tó, ó máa n dára kí ẹ̀niyàn gba ìmọ̀ràn ẹ̀lòmíràn yẹ wò nítorí pé ìsín wò ó ìkòrò wò ó, ohun tí a bá dìjọ̀ wò, gégé ní í gún ni ọ̀rọ̀ ilé ayé. Ogbón kii ẹ ẹ̀nikan. Tí a bá n gbiyànjú láti gba ìmọ̀ràn láàrin ara wa, a ó máa ní ìlọ̀síwájú, àwùjọ wa yóò sì máa gòkè àgbà. Ìtanilólóbó nípa kí a máa gba ìmọ̀ràn yìí jẹ yọ nínú orin Odòláyé Àrẹ̀mú tó pe àkólé rẹ ní “Ẹ̀ ẹ̀sààlọ́ fáyé” èyí tó lọ bá yìí pé:

Ìmọ̀ràn ni ẹ gbà
 Ìmọ̀ràn ni ẹ gbà
 Bàbá bọ ọ jẹ ẹ̀nikan
 Ìmọ̀ràn ni ẹ gbà
 ...
 Kéyàn ó sọ pé ọ̀n nìkan ẹ̀so ẹ̀lòun gbón
 Nílé ayé yìí,
 Bọgbón bá fọ àràbà, tó bá fọ ọ̀rùlé,
 Ẹ̀yìnkùlé agò na ní í wá bọ sí.
 ...
 Bóbìnrin rẹ bá sọrọ̀ fún ọ,
 Yẹ ẹ wò dáadàa.
 Ìmọ̀ràn ni ọ gbà.
 Bọ ọ bá ní owó lówọ,
 Tó dá ọ lójú pé owó wà lówọ rẹ
 Ọ̀rẹ wa, máa ẹ̀sààlọ́ fáyé.
 Rántí ẹni tí ọ ní o o o
 Tó ọ bá bímọ tó bá pọ,
 Má a ẹ̀sààlọ́ fáyé.

Rántí ẹni tí ọ bí o o o

...

Kókó pàtàkì tí àyọlò orin Odòlayé Àrẹmú òkè yìí n tọka sí ni pé kí a máagbiyànjú láti máa fi ọgbọn àti ìmòrán ẹlòmíràn kún tiwa láti lè máa nílọsíwájú nínú àwùjọ wa. Ẹni tó bá gbọn, tó ní ẹlòmíràn kò gbọn, òun gan-an ni baba wèrè àti dìgbòlùgi. Àyọlò náà tilẹ tún tẹsíwájú láti fi yé wa pé ohun yòowù ti a lè ní layé yìí, kí a má fi ẹ ìgbéraga, kí á sì máa ẹ ààlọ fún ọmọ aráyé kí oníyangí má lè fọ wa ní epo. Nípa síse báyi, ìbágbépọ àlàáfíà yòò máa wà.

Òótó Síso

Gégé bí a ẹ mò pé irọ pípa kò yẹ ọmólúàbí èniyàn, Yorùbá sì tún ní “ẹni tó parọ yòò jalẹ”. Bẹẹ olẹ jíjà sì rẹẹ, kì í mú ìfọkanbalẹ wà nínú àwùjọ. Onírúurú ọ̀nà ni orin Jáígbadé Àláo fi kílẹ fún ọ̀púrọ láti jáwọ níbẹ nítorí pé irọ lè tú àwùjọ ọmọniyàn, ó lè da omi àlàáfíà àwùjọ rú, ó sì lè kó ìtíjù ayérayé bá ẹni tó n pa á. Àpẹẹrẹ lorin Jáígbadé kan lẹ báyi pé:

Bí purọpurọ bá n purọ
Sá tètè máa rántí ẹni tí ọ já ọ.
Ilẹ tá a bá fitọ mọ
Èèrì ní ó wó o.
Ọjà tá bá fàitọ dá
Èké ní ó tú u
Ọ dá mi lójú...

Kókó pàtàkì tí àyọlò orin òkè yìí n tọkasí ni wí pé kí sọrọsọrọ kó máa rántí ẹni tó mò ọ̀n gbọ àti wí pé kí ọ̀púrọ máa rántí pé wọn lè já ọ̀n nítorí pé òkòtó irọ kílẹ jádílẹ. Ó tún n fi yé wa pé ohun gbogbo tẹ̀yàn bá firọ kó jọ kí í tójọ. Tí a bá wá jìnnà sí irọ, tí a sì mú òdodo síso ní ọ̀kúnkúndùn, a ó rí i pé àlàáfíà àti ìlọsíwájú yòò máa bá àwùjọ wa. Kí iyàwó àti ọ̀kọ fòótọ inú bára wọn lẹ; kí olórí àti ọ̀mọ ẹ̀yìn fòótọ bára wọn lẹ àti bẹẹ bẹẹ lẹ. Tí a bá n fi òótọ bá ara wa lẹ nípa gbogbo nńkan nínú àwùjọ wa, a ó rí i pé ìbágbépọ ìròrùn àti àlàáfíà yòò máa wà tí àwùjọ wa yòò máa gòkè àgbà.

Pàtàkì Ìfura

Yorùbá bọ wọn ní “pánsá ọ̀ fura, pánsá jááná, àjà ọ̀ fura àjà jìn; bónílẹ ọ̀ bá fura, olẹ ní ó kó o lẹ”. Àfàyọ ẹ̀kọ pé ká máa nífura hàn nínú orin Jáígbadé Àláo nípa pé ẹ̀lẹ́gẹ nílẹ ayé yìí. A sì gbọdọ máa gbé ìgbésí-ayé e tojú-tiyé tí àparò fi n ríran. Yorùbá náà ló sọ pe ‘sàsà è̀yàn ní í fẹni lẹ̀yìn bá à bá sí nílẹ, tajá-teran ní í fẹni lójú ẹni. Lára orin rẹ tó kọ wa lẹ̀kọ́ kí a máa fura ló lẹ báyi pé:

A ti fẹ sayé ọ̀hún sí?
A ti fẹ sayé ọ̀hún sí?
Ká rọ́jú ẹni
Ká sọhun tó dára
Ká pẹ̀yìndà tán
Ká bẹ̀rẹ̀ ríkísí
A ti fẹ sayé ọ̀hún sí?

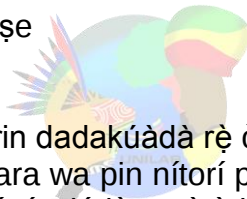
Şókí ohun tí àyọlò orin òkè yìí n sọ náà ni pé gbogbo ẹni tó bá n rẹrìn-ín síni náà kó ló fẹràn ẹni nítorí pé ọ̀mọ èniyàn lè fi ẹ̀jẹ sínú kí wọn máa tutọ funfun jáde. Nítorí náà,

pèlèpèlè layé yìí gbà ká má baà jìn sí ọfìn ọmọ èniyàn. A gbodò máa ní ifura nítorí pé ẹni tí a fẹ la mò, a kò mò ẹni tó n fẹni, èèrà kò sì fẹ pòpòrò dénú. Fún idí èyí, tí a bá n gbiyànjú látiní ifura tó pé nínú àwùjọ, a ó lè gbé ìgbésí-ayé ìròrùn, a kò ní lè já sí kòtò ọtá, a ó sì ti mò wí pé ọmọ èniyàn náà ni ọmọ èniyàn yóò máa jẹ.

Ìrètí Ayọ, Ìrójú àti Ìgbàgbọ Nípa Kádàrá

Yorùbá tó sọ pé “bí ẹmí bá n bẹ ìrètí sì wà” kò sì wí rárá. Tí èniyàn bá fi sùúrù, ọgbón inú àti àìsọlẹ kún un, ọrọ ẹni náà yóò dayọ lójọ kan, nítorí pé onísùúrù yóò jogún ayé. Ìgbàgbọ ni wí pé kálukú ti yan ipín rẹ láti ọrun wá; a délé ayé lojú n kán gbogbo wa. Orin Jáígbadé kan tó fi idí èrò yíí múlẹ lẹ báylí pé:

...Béèyàn o ní í mọ kádàrá ọla a
 Ẹ jẹ a máa rọjú u u
 Ọrọ yíí yóó dayọ lóla
 Ká má banú jẹ ẹ ẹ...
 Ẹni tí ò ku,
 Ló nigbó òkè ọhún
 ... Bá a bá kọ
 Tá à bá kú
 Ire gbogbo ní í sojú ẹni.
 Ayé ẹe bọ tán
 Oore tún kù t'Olúwa ó ẹe
 Ayé ẹe bọ tán ò e e e.

Ohun tí Jáígbadé n fi àyọlò orin dadakúàdà rẹ òkè yíí kọ aráyé ni pé bí a kò bá tì kú ka ma ẹe sọ ìrètí nù. Kí a má ẹe ro ara wa pin nítorí pé ipín tàbí kádàrá tí kálukú yàn yàtò. Ó tún n kọ wa ká máa ní ìgbẹkẹlẹ nínú Elédùmarè àti pé ipò yóòwù tí a bá bá ra wa ka má ẹe banújẹ nítorí pé ìgbà kí í tọ lẹ bí ọréré, ayé kí í tọ lẹ bí ọpá ibon. Ifá nínú isẹ Abimbólá (1976) tilẹ fidí ọrọ kí kóowá máa gba kádàrá rẹ múlẹ nígbà tó sọ pé:

A kúnlẹ a yan ipín
 A délé ayé tán
 Lojú n kán gbogbo wa.

Lákòótán, ohun tí gbogbo atótónu yíí n fi yé wa ni wí pé bí a ti lè wù kí máa gbiyànjú nílẹ ayé yíí tó, kálukú wa n tọ kádàrá rẹ lẹyìn ni. Nítorí náà, ìgbàgbọ Yorùbá ni pé bí a kò bá tì kú, ìrètí n bẹ àti wí pé kálukú ti yan ipín tirẹ láti ọdọ Olódùmarè, ojú kán máa n kán wa lórílẹ ayé ni. Tí a bá tẹlẹ ìgbàgbọ Yorùbá yíí, iwónba ni ọmọ èniyàn yóò máa ẹe kíràkìtá ifipáwówó àti oríṣiríṣi iwà ibàjẹ tó wọpọ nínú àwùjọ wa báylí.

Ìgúnlẹ

Isẹ yíí sàfihàn rẹ fún wa pé gbígbọ orin dadakúàdà àti isàmúlò àwọn onírúurú ẹkọ tó sodo síbẹ lè jẹ okùnfà ìtanijí ọnà àbáyọ fún ìgbáyé-gbádùn lówùjọ wa. Gbogbo àwọn ẹkọ láti hùwà ọmọlúàbí bí ìbòwọ-fágbà, sùúrù níní, iwà pẹlẹ, ìrójú, gbígba kádàrá, ìtẹpámọsẹ, ifura níní, gbígba ìmòràn, ọótọ síso àti àwọn onírúurú àwọn iwà atáwùjọsẹ wònyí ni yóò máa kó ipa pàtàkì tí gbígbọ àti àmúlò àwọn orin wònyí bá múmú láyà àwọn èèyàn àwùjọ pàápàá àwọn ọdọ tó jẹ ojọ iwájú fún àwùjọ. Nítorí náà, orin dadakúàdà ti balẹ, ó sì lapa rere lówùjọ ọmọ èniyàn, ìgbéláruge rẹ ni kò gbodò dúró fún ìtánkálẹ tó

gbòrò nítórí onírúurú àhààní tó sodo sínú orin nàà. Nítórí pé isẹ̀ kò fi bèẹ̀ pọ̀ tí àwọn onímọ̀ kọ̀ lédè abíníbí nípa orin dàdàkúàdà Ìlọ̀rin ni a fi kọ̀ àpilẹ̀kọ̀ yìí lédè abíníbí látí lè ẹ̀ ọ̀rínkíníwín àlàyé nípa orin ibílẹ̀ Ìlọ̀rin nàà tí ẹ̀dòkí ẹ̀dè kúnú rẹ̀ fọ́fọ́fọ́ látí lè dí àláfọ̀ nàà kó sì jẹ̀ àfikún ìmọ̀. Isẹ̀ yìí sàfihàn iwúlò orin lápapọ̀ nípa onírúurú isẹ̀ tí a ń fi orin jẹ̀ lówùjọ ọ̀mọ̀ ènìyàn nítórí pé tí a bá ń farabalẹ̀ gbọ̀ àwọn orin ibílẹ̀ wa gbogbo tí a sì ń sàmúlò àkóónú wọn, yóò máa lapa tó dára lórí ìbára-ẹ̀ni-gbé-pọ̀ àtí ìgbáyégbádùn èyí tó lè ìlọ̀sìwájú bá aye wa àtí àwùjọ̀ lápapọ̀.

Àwọn ìwé Ìtọ̀kasí

- Abímbólá, W. (1975). Poetry in Music, Dance and Drama. *Yorùbá Oral Traditions*. Department of African Languages and Literatures. University of Ife, Ilé-Ife. Ìbàdàn: University of Ìbàdàn Press.
- Abímbólá, W. (2006). *Ìjìnlẹ̀ Ohùn Ẹ̀nu Ifá*, Apá kinní. Ìbàdàn: University Press Plc.
- Adéolá, T.S. (1997). "A Socio-Musical Study of Dadakúàdà in Ìlọ̀rin, Kwara State, Nigeria". M.A. Thesis, Department of Music. Ọ̀báfẹ̀mi Awólówò University, Ilé-Ife.
- Adéolá, T.S. (1999). "The Historical Development of Dadakúàdà Music," nínú *Alore: Ìlọ̀rin Journal of the Humanities* No. 1, vol. 1.
- Adégbítẹ̀, A. (1999). "The Influence of Islam in Yorùbá Music". *Oríta Ìbàdàn Journal of Religious Studies*. Vol. 16.
- Agbájé, J.B. (1995). "A Literary Study of the Folksongs of Èkítì People of Nigeria". Ph.D Thesis, Department of Linguistics and Nigerian Languages, University of Ìlọ̀rin, Ìlọ̀rin.
- Ajíbádé, G.O. (2005). "Multifaces of Word in Yorùbá Orature." *Journal of Language and Literature*, 4 (1), 20-39.
- Ajíbóyè, O. (2003). *Ẹ̀wì Alohùn Yorùbá*. Ìlọ̀rin: Majab Books.
- Àkàndé, F.O. (1994). "Orin Abíwéré fún àwọn Aláboyún àtí Àwọn Oníbìísí ní Ọ̀de-Ọ̀nń". B.A. Long Essay, Department of African Language and Literature, Ọ̀báfẹ̀mi Awólówò University, Ilé-Ife.
- Akíwọ̀wọ̀, A. (1986). "Àsùwàdà Ènìyàn" in *IFÈ: Annals of the Institute of Cultural Studies*, University of Ife, Ilé-Ife, Nigeria No. 1. pp. 113-123.
- Barber, K. (1979). "Sociology of Literature". Seminar paper, Department of African Languages and Literatures, University of Ife, Ilé-Ife.
- Beier, H.U., àtí Gbàdàmọ̀sí B. (1959). *Yorùbá Poetry*. Ìbàdàn: Government Printers.
- Dáramólá, O., àtí Jéjé, A. (1967). *Àwọn Àṣà àtí Ọ̀rìṣà Ilẹ̀ Yorùbá*. Ìbàdàn: Oníbọ̀n-òjé Press.
- Euba, A. (1975). "The Interrelationship of Music and Poetry in Yorùbá Tradition". A seminar on Yorùbá Oral Tradition: *Poetry in Music, Dance and Drama*. University of Ife, Ilé-Ife pp. 470-489.
- Ibekwe, E.U. (2014). The Role of Music and Musicians in Promoting Social Stability in the Country. *UJAH Unizik Journal of Arts and Humanities*. Vol 14 (3):159. DOI:10.4314/ujah.v14i3.10
- Idolor, G.E. (n.d). Music in Contemporary African Society. *Compilations of Some Published Articles by Professor Idolor*. <https://www.academia.edu/13628580/Compilation...>
- Ilésanmí, T.M. (1985). "Heartstones: A Cultural Study of Songs in Ijesaland," Ph.d. Thesis, Department of Linguistics and African Languages, Ọ̀báfẹ̀mi Awólówò University, Ilé-Ife.
- Laurenson D., and Swingwood, A. (1971). *The Sociology of Literature*. London: Mac Gibbon and Kee.
- Na'Allah, A.R. (1992). Dadakúàdà: The Crisis of a Traditional Oral Genre in a Modern Islamic Setting". *Journal of a Religion in Africa*. Vol. 22 Pp. 318-330.

- Na'Allah, A.R. (1994). Dàdàkúàdà as one of the Oral Art forms of Ilorin, African Notes: *Journal of the Institute of African Studies*, University of Ibadan, Ibadan. Vol. 18. Nos. 1 & 2. Pp. 29-50.
- Nketia, J.H. (1962). *African Music in Ghana*, Accra: Longman, Green and Co. Ltd.
- Ògúnsínà, J.A. (1987). "The Sociology of the Yorùbá Novel". Unpublished Ph.D. Thesis, University of Ibadan, Ibadan.
- Ògúnpolú, F. (1975). "Ọkòsì Festival Songs". *Yorùbá Oral Tradition*. Wándé Abimbólá (ed.). Department of African Language and Literature, University of Ife, Ilé-Ife. o.i. 551-598.
- Olúkòjù, E.O. (1985). "Some Features of Yorùbá Song". *West African Languages and Education*, West African Linguistics Society. o.i. 37-43.
- Olúkòjù, E.O. (1987). "Music in Religious Worship", *ORITA: A Journal of Religious Studies Association of Nigeria*. University of Ibadan, Ibadan. o.i. 118.
- Rájí, S.M. (1987). "Orin Ọtẹ". M.A. Thesis, Department of Languages and Literatures; Ọbáfẹmi Awólówọ University, Ilé-Ife.

Ìtākùn Ayélujára

www.alaroyeonline.com/./2326.pdf
yo.wikipedia.org/wiki/ilorin

Ìwé Àtigbàdégbà

Aláròyẹ (2012). "Ìjà àwọn Yorùbá àti Fúlàní nítorí Ìlú Ilorin". Vol. 37. No. 3, November 27. pp. 18-21.

Àwọn Olórin Dadakúàdà tí a lò fónràn orin wọn

- Jáígbadé Àlào
- Odòlayé Àrẹmú
- Ọmeékeé Àmọó
- Àrẹmú Òsé
- Kólá Olóoru.

Recebido em: 23/02/2025

Aceito em: 24/06/2025

Para citar este texto (ABNT): ỌLÁWÁLÉ, Hakeem. Orin dàdàkúàdà gégé bí atónà ìgbáyégbádùn lówùjọ. *Njinga & Sepé: Revista Internacional de Culturas, Línguas Africanas e Brasileiras*. São Francisco do Conde (BA), vol.5, nº Especial I, p. 216-227, jan./jun.2025.

Para citar este texto (APA): Ọláfálé, Hakeem. (jan./jun.2025). Orin dàdàkúàdà gégé bí atónà ìgbáyégbádùn lówùjọ. *Njinga & Sepé: Revista Internacional de Culturas, Línguas Africanas e Brasileiras*. São Francisco do Conde (BA), 5 (Especial I): 216-227.